

Voltooid verleden tijd?

Het is december, het is stormachtig weer, de dagen worden korter en de avonden zijn langer. Traditioneel waren dit avonden waarop men bij de houtkachel kroop om elkaar verhalen te vertellen. Limburg kent een lange traditie van legendes, sagen en sprookjes die bestaan van duivels, verzonken kastelen, reuzen, aardmannetjes, ronddolende spoken en heksen. De meeste van deze Limburgse sagen vinden hun oorsprong in een ver verleden, zodat de oorsprong vaak niet meer te achterhalen is. Behalve dan de legende van de Bokkenrijders, want van deze legende zijn nog authentieke archiefstukken.

De mysterieuze dievenbende De Bokkenrijders vormt de inspiratiebron voor toneelschrijvers, striptekenaars kunstenaars en romanschrijvers. Het gevolg is een grote hoeveelheid aan schilderijen, boeken, stripboeken, een televisieserie, lp's, cd's en een aantal sculpturen. De eerste historische uiteenzetting werd al in 1779 geschreven door een zekere Sleinada, pseudoniem voor A. Daniels, pastoor van Schinnen. In

de navolgende 210 jaar zouden er nog enorm veel boeken volgen waarin een historische, sociale of culturele verklaring werd gegeven van

de gebeurtenissen in de achttiende eeuw. Volgens de meeste onderzoekers waren de Bokkenrijders voornamelijk mensen

van een lage sociale klasse. Zij zouden zich in georganiseerde vorm niet alleen schuldig hebben gemaakt aan allerlei diefstallen en roofovervallen maar ook aan godslastering.

De meeste auteurs spreken van drie golven van activiteiten. De eerste rond 1740 met 42 overvallen, de tweede rond 1750 met 5 overvallen en de derde rond 1770 waar 18 overvallen aan de bende werden toegeschreven. Ondanks het aantal arrestaties in de honderden. Sleinada heeft het in zijn boek over 1030 benedeleden terwijl andere auteurs tussen de 500 en 650 benedeleden vermelden. Als motief voor de overvallen worden verschillende redenen aangevoerd waaronder geld, armoede, verbond met de duivel, een idealisme gericht tegen het bestuur of de politieke situatie. Een enkele auteur maakt een vergelijking tussen de bokkenrijdersbende en Robin Hood en zijn 'Merry men'. Een andere auteur suggereert zelfs het gebruik van paddestoelen als halverlucinerend middel dat bokkenrijders zouden hebben aangezet tot het plegen van misdrijven en het zweren van een ketter-eed.

Feit is dat er honderden mensen ter dood veroordeeld zijn. Daarnaast zijn er ook nog talloze mensen verbannen of op een andere manier zeer zwaar gestraft. Naast de veroordeelden werden ook de nabestaanden en vooral de kinderen zeer zwaar getroffen. Immers alle bezittingen van

DOORSPRONG,
RZAËKE; BEWYS,
en
ONDEKKINGE
VAN EEN GODLOOZE
EZWOORNE BENDE,
NAGTDIEVEN en KNEVELAERS,
binnen de landen van
O V E R M A E Z E
en
Aenpaelende Landstrecken
Onze
Met een nauwkeurig getal
DE
GEEEXECUTEERDE en VLUOTELINGEN
D O O R
S. J. P. SLEINADA.

de veroordeelde werden in beslag genomen en verkocht om de proceskosten te betalen. Van enkele gezinnen is bekend dat de kinderen van een opgehangen bokkenrijder aan de bedelstaf raakten of maanden na de terechtstelling nog in oude vodden rond het ouderlijk huis rondzwierven. Andere familieleden moesten daarnaast nog met de schande leren leven.

Tegenwoordig wordt er door de meeste historici getwijfeld aan het bestaan van de bokkenrijders. De gepleegde misdrijven zouden helemaal niet het resultaat van georganiseerde misdaad zijn, maar eerder los van elkaar staande gebeurtenissen. Argumenten die deze theorie ondersteunen zijn terug te vinden in verschillende archiefstukken. Zo is de verhouding tussen het aantal vervolgd en het aantal misdrijven vreemd. De meeste diefstallen zouden zijn gepleegd met 50 of soms wel 150 bendeleden. En dat terwijl de opbrengst in sommige gevallen niet meer bedroeg dan een paard of een brouwketel of, in een ander geval, 4 zakken meel. Ook lijkt het erop dat de rechtsgang niet helemaal volgens het boekje is gegaan. Geen enkele verdachte blijkt recht te hebben gehad op een advocaat en de toegepaste foltering bij ondervraging is grenzeloos. Het lijkt erop dat

Sententie
In Raake
van Weirdebaeghe
Heer en Schout W. J.
Vignon van Vollenbon
Landts van Valkenburg
over officier
Tegen
Matthijs Gouden geat
nevoeren van Buch laagen

het waanbeeld van een bende werd gebruikt om alle onopgeloste zaken uit het verleden in één klap op te lossen.

Het is vrijwel zeker dat allerlei archiefstukken nog veel meer argumenten herbergen die deze nieuwe theorie

bevestigen of juist ondermijnen. In de archieven van de verschillende schepensbanken in Zuid-Limburg zitten nog veel van de stukken uit de processen gevoerd tegen de Bokkenrijders. Een deel van deze procesdossiers is gedigitaliseerd en te downloaden van onze website www.rijckhey.nl. Andere stukken zijn te raadplegen in onze studiezaal.

Tekst en foto's: Rijckhey

MEER INFORMATIE

Rijckhey is de archiefdienst voor de gemeenten Heerlen, Nuth, Simpelveld en Voerendaal en is het centrum bij uitstek als u meer wilt weten over de geschiedenis van deze regio. De studiezaal van Rijckhey is geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zaterdag van 12.00 tot 16.00 uur. In de maanden juli en augustus zijn wij op zaterdag gesloten. Kijkt u eens op www.rijckhey.nl voor meer informatie.

Rijckhey
centrum voor
regionale geschiedenis